

θανάτου. *Ἐβδομοι* τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν τῷ χανίῳ κλεισθέντων μετὰ τοῦ Ὀδυσσεύς, ὄντων 117 ἐνόπλων, καὶ 3 ἀόπλων πανδοχέων (χαντζίδων), ἐνῶ μέχρι τῆς σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγωνιστῶν ἐκείνων ἐσάλευεν συνήθως μετὰ τῶν 95 καὶ 140. *Ὁγδοοι* τὸν τρόπον τῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ μάχης, ἀφ' ἧς ὥρας ἤρξατο ἡ προσβολή, καὶ τὴν ἐν τῇ νυκτὶ ἐξοδὸν τῶν πολεμιστῶν, σημειουμένης ἀκριβῶς τῆς πορείας, ἣν ἕκαστος τῶν προεξάρχόντων μαχητῶν ἐπορεύετο μαχόμενος, καὶ τὴν ὥραν τῆς ἐξόδου καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Χλωμοῦ συνάθροισιν τῶν ἐντὸς τοῦ χανίου ἀγωνισαμένων καὶ τῶν ἐκτὸς ἐκατέρωθεν αὐτοῦ πολεμισάντων. *Ἐνατοί* τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ ἤρξατο ἡ ὀχύρωσις τοῦ χανίου πρὸ τῆς ἐκεῖσε ἀφίξεως τοῦ Ὀδυσσεύς, ἥτοι τὴν 29 ἢ 30 Ἀπριλίου, καὶ τὴν ὥραν ἐν ᾗ κατέλιπον οἱ Ἕλληνες αὐτό. Τοιαύτας ἀκριβείας ἔχον τὸ νῦν κατὰ πρῶτον ἐκδιδόμενον χειρόγραφον τοῦ ἐν τῷ χανί τῆς Γραβιᾶς ἐν τοῖς προμάρχοις μετὰ τοῦ Ὀδυσσεύς ἀγωνισαμένου Ἰωάννου Μαμουρή περιττόν, νομίζω, καὶ νὰ ῥηθῇ ὅτι σελίδα πολὺδοξον τῆς ἡμετέρας ἱστορίας διαφωτίζει καὶ ἐπανορθοῖ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΚΡΕΜΟΥ.

Ἐν τοῖς ἀναλέκτοις περιέχονται πάνθ' ὅσα ἱστορικόν τι ἐν, ἔχοντα, —οἷον ποιήματα ἢ δημῶδη ᾠσματα, χρονογραφίαι παραδόσεις, σημειώματα, ἐπιστολαί, βιογραφίαι, καὶ πᾶν ἐν γένει ἔμμετρον ἢ πεζὸν γραπτὸν μνημεῖον ἀνέκδοτον ἢ ἐκδεδομένον σπάνιον, —συμβάλλονται μᾶλλον ἢ ἥττον εἰς συμπλήρωσιν τῆς πατρίου ἡμῶν ἱστορίας καὶ μάλιστα τῆς μεγάλης τοῦ 1821 ἐπαναστάσεως, ἥτις ὡς γεγραμμένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἢ μᾶλλον ἡρανισμένη ἐξ ἁλλοδαπῶν συγγραμμάτων πολλὰ τάτελῃ ἔχει. Διότι οἱ νεώτεροι ἁλλοδαποὶ συγγραφεῖς τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας οὐδὲν ἄλλο πράττουσιν, ἐξαιρουμένου τοῦ πολιτικοῦ μερους, εἰμῇ, ἐρανίζόμενοι τὴν ὕλην ἐκ τῶν προγενεστέρων, διαπλάττουσιν αὐτὴν κατ' ἴδιον ἕκαστος τρόπον, ὦν πάντως δεξιότερος πάντων περὶ τοῦτο ὁ μακαρίτης Μεδελῶν Βαρθόλδης. Τοῦτου δ' ἐνεκα, ἐὰν ἀναγνῶ τις τὸ τελεώτερον ἐράνισμα, οἷον τὸ τοῦ Ἑρτσβεργ, εὐρίσκει οὐδὲν μὲν μὴ ὑπάρχον ἐν τοῖς πρὸ αὐτοῦ, οἷον Τσιγκαϊζίνου, Κλυβέρου, Μαουρέρου, Πρόκες-Ὀστενίου, Γερβίνου κτλ., οὐδὲν δὲ νεώτερον μετ' ἐκείνους γεγραμμένον. Τούναντίον δ' ἐὰν λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς μονογραφίας τῶν ἡμετέρων, οἷον Φωτάκου, ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαναστάσεως, Νικοδήμου εἰς τὰ Ψαρά, τοῦ Τσαμαδοῦ καὶ Κοτζιά καὶ Ὀρλάνδου ὡς πρὸς τὰ ναυτικά, Κάρπου ὡς πρὸς τὸν Ὀδυσσεά, Θ. Κολοκοτρώνου ὡς πρὸς τὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ κτλ., εὐρίσκει πράγματα ὅλως νέα, τέως ἄγνωστα ἢ πλημμελῶς ἢ ἀτελῶς ἐγνωσμένα. Καὶ τοῦτο, διότι οἱ ἡμέτε-

ροι συνέλεξαν ὕλην ἐκ παραδόσεων ἢ ἐκ γραπτῶν πηγῶν ἀνεκδότων ἢ ἐξ ἐπιτοπίων ἐρευνῶν καὶ τοπογραφικῶν μελετῶν. Τὴν ἀξίαν δὲ ταύτην τῶν ἡμετέρων ἀνομολογοῦσι καὶ αὐτοὶ οἱ ξένοι δόκιμοι συγγραφεῖς, ὧν τινες προτιμῶσι τοὺς ἡμετέρους παλαιότερους τῶν ἁλλοδαπῶν νεωτέρων. Αὐτὸς ὁ Μεδελῶν Βαρθόλδης ἡρανίστατο ἅπαντα σχεδὸν καὶ ἐν πολλοῖς αὐτολεξεῖ τὰ ὑπὸ Φωτάκου καὶ μάλιστα τὰ περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Τριπόλεως.

Ἀνάγκη λοιπὸν ἵνα ὁσημέραι συλλέγωμεν ὅ,τι ἱστορικὸν καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ὀφείλομεν νὰ πράζωμεν τοῦτο ἕως οὔ, συναθροισθείσης τῆς ἀναγκαίας ἱστορικῆς ὕλης, ἐμφανισθῇ ὁ ἀρχιτέκτων τῆς Πανελληνίου ἱστορίας μετὰ πεντήκοντα ἢ ἑκατὸν ἔτη. Ταῦτα ἔχον ἐν νῷ ἐκδίδωμι ἐνθεν μὲν τὰ «Ἱστορικὰ ἀνάλεκτα» συλλεγόμενα ἐνθεν κακείθεν, ἐνθεν δὲ τὰ «Ἱστορικὰ ἐπανορθώματα» στηριζόμενα ἐπὶ ἀνεκδότων πηγῶν ἢ ἐπιτοπίων μελετῶν.

Α

Ὁ ἐπιγραμματοποιὸς Σπονδῆς

Τοῦ Γεωργίου Χ. Βουλπιώτου αὐτόπτου καὶ ἀγωνιστοῦ τῆς μεγάλης τοῦ 1821 ἐπαναστάσεως, ὡς ἁλλαχοῦ προσεχῶς ῥηθήσεται, κεῖνται παρ' ἐμοὶ ἀνέκδοτα χειρόγραφα, ὧν τὸ περὶ τοῦ Σπονδῆ καὶ τῶν στίχων αὐτοῦ ἔχει οὕτωςιν :

«Κάποιος Σπονδῆς ὀνομαζόμενος Μεσολογγίτης κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1821 εὗγαλε μερικοὺς στίχους ἐπαινῶν τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τοὺς τῶν Τουρκῶν Ἀλβανῶν τῶν ἐνωθέντων μετὰ τοὺς Ἕλληνας διὰ νὰ τοὺς ἐρεθίσῃ τὸ φιλότιμον καὶ ἀρχηγᾷ ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανούς, ἐπειδὴ ἦτον ἐξόριστος εἰς τὴν Κλεισοῦραν τῆς Ἀλβανίας παρὰ τοῦ τυράννου Ἀλῆ πασιᾶ.

Ἀγάδες τῆς Ἀρβανιτιᾶς τὸ Μρούμι Τεπελέρας
καὶ ἐσεῖς ἀπὸ τὰ Ἀντικα χωρία τῆς Ντερβέναις(1)

Ἐπειτα ἔρχεται εἰς τὸ Σούλι.

Νότη καὶ Μάρκο Μπότζιζαρη καὶ Νάση Φωτομάρα
Σεῖς τὸν ἐχθρὸν ἐκάματε λαχτάρα καὶ τρομάρα.
Ἄνδρα καὶ ἐσὺ περίφημε Νικόλαε Τζαβέλλου
πολλοὺς ἐχθροὺς ἐγκρέμισες στὴν γῆν ἀπὸ τὴν σέλα.

Ἐπειτα ἔρχεται εἰς τὸ Ῥαδοβίτζι τῆς Ἀρτας.

Γέρον σεβασμιώτατε φρικτὲ Γῶγο Μπακόλα
τίς εἴμπορεῖ νὰ ἐξεπῇ τὰ πρακτικά σου ὅλα;
τοῦ Μακρυνόρ τοῦ Πέτα τὸ γνωρίζει
τὸ Βουργαρέλι καὶ ταῦτ' ἐν ἡ Πλάκα τὸ σαλπίζει.

1) Ντερβέναις ὀνομάζονται τὰ χωρία τοῦ Τεπελενίου. Λέγει καὶ ἄλλους τρεῖς τέσσαρας στίχους ὀνομαστὶ εἰς τοὺς ἀγάδες αὐτοὺς, τοὺς ὁποίους δὲν ἐνθυμοῦμαι.

Εἰς τὸν Βάλτον.

Ἀνδρέα Ἰσκού ἄξιε δίκην τοῦ διαβήτου
τὰ ἔχρη ἐξακολουθεῖς πατρὸς τοῦ μακαρίτου.

Εἰς Βόνιτζαν.

Τζόγκα καὶ ἐσὶν περίφημοι τὸν στέφανον θὰ πάρης
καθότι μᾶς ἐδίδαξες τί πρᾶγμα εἶν' ὁ Ἄρης.

Εἰς Ξηρόμερον, τὸν Βαρνακιώτην.

Γεώργιε περίφημοι νῖδ' τοῦ Νικολάου
μετέχεις δοξῆς καὶ τιμῆς καὶ κλέους ἀεδαῶν
ἔχεις καρδιὰν γενητικὴν καὶ φρονιμάδα γέρον.

Εἰς τὸν Βλοχὸν ἐπαρχίαν Βραχωρίου.

Ἀλέξιε Βλαχόπουλε νέε χαριτωμένε
τῆς τακτικῆς πολεμικῆς ἄνδρα πεπαιδευμένε.

Εἰς τὸν Ζυγόν.

Πολεμικὴ Δημήτριε Μακρῇ Ζυγοῦ πετρίτῃ,
εἰς κάθε μάχην ὁ ἔχθρὸς σὲ τρέμει καὶ σὲ φρίττει.

Εἰς τὸ Ἀπόκουρον.

Κώστα Σιαδήμα τρομερὲ χωρὶς δεσμὰ λιοτάρη
εἰς κάθε μάχην ἐχθρικὴν μὲ ἄδιο τὸ φηκάρη.

Λέγει καὶ διὰ τὸν Σκαλτζοδήμον τοῦ Λοιδωρικίου, τοὺς
ὁποίους δὲν ἐνθυμοῦμαι, καὶ ἔπειτα διὰ τοὺς Ἀνατολικο-Ἑλ-
λαδίτας, τοὺς ὁποίους τοὺς ἀρμαθιάζει κοντὰ εἰς τὸν Ὀδυσσεά.

Στρατοπεδάρχῃ Ὀδυσσεῦ, Γκούρα ἀνδρειωμένε,
Διοβουνιώτῃ, Παρουργιᾷ, Μαρῖκα παινεμένε.»

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ ΑΝΝΙΝΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΕΙΣ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΔΙΑΣΗΜΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

LONGFELLOW

ΤΟ ΔΣΜΑ ΤΟΥ ΧΙΑΒΑΘΑ

Μεταφρασθὲν ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ πρωτοτύπου

ΥΠΟ

I. ΗΕΡΒΑΝΟΓΛΟΥ

(Ἐν Λειψίᾳ τύποις Δρονγονλίον 1882)

Διὰ ποίων λαμπρῶν τῆς Μεταφράσεως στίχων ἀπεικονί-
ζονται αἱ ὑψηλαὶ καὶ θεόπνευστοι ἔννοιαι τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ,
τῆς πορείας δηλονότι καὶ τῆς ἐκ τοῦ τέλους αὐτῆς ἐνάρξεως
τῆς ἐν τῷ κόσμῳ θείας ἀποστολῆς ἐαυτοῦ διὰ τῆς ἐπεξηγή-
σεως τῶν ἀρχῶν καὶ δογμάτων τοῦ Μεγάλου Πνεύματος παρὰ
τῶν ξένων ἀπεσταλμένων παρὰ Θεοῦ ἦτοι τῶν ἐαυτοῦ ἀπο-
στόλων, ἰδρυτῶν καὶ μορφωτῶν τῆς περὶ παγκοσμίου

εἰρήνης ἐπαγγελίας συνεπείχ' τοῦ νόμου τῆς φιλοξενίας
ἀπαστράπτοντος ὑπὸ τὴν πενιχρὰν σκέπην τῆς πτωχῆς τοῦ
Χιαβάθα καλύβης, ἐνθα ἡ Νοκόμεη ἐν εἴδει περιστρεφᾷς
ἐμερίμνα καὶ ἐτύρβαζε περὶ πολλά, ὁ δὲ Χιαβάθας προσε-
τύπου αὐτῇ τὸ περὶ τῆς πορείας του σχέδιον οὐχ ὅπως αὐ-
τοκτονήσῃ ἀλλ' ἔργον λαοσωτῆρος ἐπιτελέσῃ φοβούμενος συγ-
χρόνως μήπως ἡ ἀβρόπνους Νοκόμεη διαταράξῃ τὸν ὕπνον
τῶν παρ' ἐαυτῷ ξενιζομένων.—εἶπε δὲ πάντα ταῦτα μετὰ
τὴν ἔγερσίν του, καὶ περιέρχεται εἰς τὸν ἀποχαιρετισμὸν
καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ ἐννοίας διὰ τῶν ἐπομένων
ὥραιων τῆς Μεταφράσεως στίχων, ἐν αἷς ἡ ποίησις ἀπαστρά-
πτει ὡς ἐν «τῷ υἱῷ τοῦ Ἑσπέρου» φυσικῇ, ἐναρμόνιος καὶ
φωτοδόλος ἐπιχέουσα φῶς ἱλαρὸν ἀγίας δόξης ἀθανάτου Πα-
τρός, οὐρανίου, ἀγίου Μάκαρος.

Καὶ εἰς τὸ χωρίον ἦλθε·
Ἀποχαιρετίσας δ' ὅλους
Γέροντας γυναῖκας νέους
Πειστικῶς, τοῖς εἶπε ταῦτα.
Θὰ ἀπέλθω, ἀδελφοί μου,
Τὴν πορείαν μου θ' ἀρχίσω,
Τὴν μακρὰν ὁδοπορίαν·
Θὰ παρέλθουν πολλοὶ μῆνες.
Καὶ πολλοὶ χειμῶνες ἔσως,
Ἔως ὅταν ἔλθω πάλιν.
Σᾶς ἀφίνω πλὴν τοὺς ξένους·
Νὰ ἀκούητε τοὺς λόγους
Τοὺς σοφοὺς τῶν ξένων τούτων,
Κι' ὅλας τῶν τὰς ἀληθείας·
Τῆς ζωῆς τοὺς ἀποστέλλει
Ὁ Δεσπότης ἐκ τῆς χώρας
Τοῦ φωτός καὶ τῆς πρωΐας.
Μειδιῶν ὁ Χιαβάθας
Ἰσταται ἐπὶ τῆς ὄχτης
Καὶ τὴν λέμβον ἐτοιμάζει
Εἰς τὸ διαυγὲς τὸ ὕδωρ,
Τὴν ὠθεῖ ἀπὸ τῆς ὄχτης
Εἰς τὸ ὕδωρ, ψιθυρίζων·
«Πρὸς τὴν δύσιν, πρὸς τὴν δύσιν»
Κ' ἐν σπονδῇ εὐθύς ἀπῆλθε.
Καὶ ὁ ἥλιος ὁ δύνων
Χρωματίζει τὰς νεφέλας·
Τ' οὐρανοῦ ὁ θόλος εἶναι
Πεδίᾳς ἐκτεταμένη
Λεῖα καὶ φεγγοβολοῦσα,
Καὶ γραμμὴν φωτὸς ἀφίνει
Εἰς τὸ ἥρεμον τὸ ὕδωρ·
Κ' ἐν αὐτῇ ὁ Χιαβάθας
Πρὸς δυσμὰς ὁδὸν λαμβάνει,